

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕОРІЙ І КОНЦЕПЦІЙ

(назва навчальної дисципліни)

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до проведення підсумкового контролю

з навчальної дисципліни

підготовки докторів філософії

зі спеціальності 071 Облік і оподаткування

(шифр і назва спеціальності)

2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, кафедра
політичної економії

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: д.е.н., проф. О.Є. Попов

Обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою
“25” квітня 2016 року, протокол №9

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Підсумковий контроль успішності навчання здобувачів з дисципліни "Історія економічних теорій і концепцій" та рівня сформованості у них компетентностей, які підтримуються даною навчальною дисципліною проводиться у формі семестрового (диференційований залік) відповідно до графіку навчального процесу спеціальності.

Семестровий (залік) – форма оцінки підсумкового засвоєння здобувачами теоретичного та практичного матеріалу з окремої навчальної дисципліни, що проводиться як контрольний захід.

Завданням заліку є перевірка розуміння здобувачем програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо. В умовах реалізації компетентнісного підходу екзамен оцінює рівень засвоєння здобувачем компетентностей, що передбачені кваліфікаційними вимогами.

Семестровий екзамен охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування здобувачами компетентностей.

Під час семестрового контролю у формі диференційованого заліку підсумкова кількість балів з навчальної дисципліни (максимум – 100 балів) визначається як сума (проста) балів за результати успішності здобувача при поточному контролі.

Здобувач отримує право на виконання завдань підсумкового контролю (допуск до заліку), якщо кількість балів, одержаних за результатами перевірки успішності під час поточного контролю відповідно до змістового модуля впродовж семестру, в сумі досягла 60 балів.

2. ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

2.1. Перелік програмних запитань для самодіагностики аспірантів

Змістовий модуль I. Економічна думка епохи доринкових та нерегульованих ринкових відносин

Тема 1. Предмет і завдання дисципліни

1. Яку роль відіграє ІЕТК в системі вищої економічної освіти?
2. Охарактеризуйте зв'язки ІЕТК з іншими науками.
3. Що є предметом вивчення ІЕТК?
4. Сформулюйте цілі і завдання, які стоять перед курсом ІЕТК. Які особисті цілі ви ставите перед собою, починаючи його вивчення?
5. На які універсальні методи дослідження спирається ІЕТК?
6. Які спеціальні методологічні підходи застосовуються для вивчення ІЕТК?
7. Назвіть основні критерії періодизації курсу ІЕТК.

Тема 2. Економічна думка Стародавнього Світу і Середньовіччя.

1. Які основні економічні ідеї характеризують пам'ятки економічної думки Стародавнього Єгипту та Месопотамії? Які економічні положення містяться в «Законах Хаммурапі»?

2. Яке значення мало конфуціанство для розвитку суспільної думки Китаю? Які економічні ідеї знайшли відображення у старокитайському трактаті «Гуань-цзи»?

3. Які економічні проблеми розглядалися у староіндійському трактаті Каутільї «Артхашастра»?

4. Які особливості були притаманні античній економічній думці? Назвіть її найкращих представників та охарактеризуйте їх економічні погляди.

5. У чому полягають особливості економічної думки середньовіччя? Чим була зумовлена її специфіка?

6. У чому причини виникнення, історичне значення та обмеженість меркантилізму? Які економічні погляди містилися в основі раннього та зрілого меркантилізму?

Тема 3. Класична школа політичної економії

1. Наведіть приклади антимеркантилістських поглядів У. Петті та П. Буагільбера. Чи відповідає їх трактування багатства сучасному визначенню даної економічної категорії?

2. Чому дорівнює вартість землі згідно з теорією У. Петті?

3. Назвіть основні напрямки «системи» реформ П. Буагільбера.

4. Охарактеризуйте «природний порядок» Ф. Кене. Розкрийте сутність його вчення про «чистий продукт».

5. Чому Сміта не можна назвати послідовним прихильником трудової теорії вартості?

6. Охарактеризуйте теоретичні позиції А. Сміта про заробітну плату, прибуток, ренту і капітал.

7. Охарактеризуйте економічне вчення Д. Рікардо.

8. У чому суть теорії ренти Рікардо? Як ви розумієте вислів Рікардо: «Не тому хліб дорогий, що платиться рента, а рента платиться тому, що хліб дорогий»?

9. Чим різняться погляди А. Сміта та Д. Рікардо на зовнішню торгівлю?

Тема 4. Еволюція класичної політичної економії в першій половині XIX ст. Завершення класичної традиції

1. Чому Дж. М. Кейнс вважав Т. Мальтуса одним з попередників своєї концепції безкризового економічного розвитку? Чому теорія реалізації Мальтуса є неортодоксальною для класичної школи?

2. Чим відрізняються визначення вартості А. Сміта та Ж. Б. Сея? Як Сей трактував предмет і методологію економічної науки?

3. Які ознаки свідчать про те, що економісти-рікардіанці не заперечували класичних принципів дослідження?

4. Чому Дж. Ст. Мілль протиставляв закони розподілу законам виробництва? Чи поділяєте ви думку, згідно з якою саме з Міллем «класична

політична економія досягла своєї досконалості і з ним же вона починає приходити в занепад»)?

5. Чим подібні економічні теорії Ф. Бастіа і Г. Ч. Кері?

Тема 5. Критичний напрям політичної економії

1. З'ясуйте суттєві відмінності в позиціях С. Сімонді та П. Ж Прудона, обґрунтуйте причини. У чому полягають «романтизм» Сімонді та «опортунізм, анархізм і реформізм» Прудона?

2. Розкрийте сутність утопічних моделей ідеального суспільного устрою А. Сен-Сімона та Ш. Фур'є?

3. Як, на думку соціалістів-утопістів, виявляють себе індивідуалізм та приватна власність?

4. Чим відрізняються моделі розподілу суспільного продукту в соціалістичних концепціях Сен-Сімона, Фур'є і Оуена? Чим відрізняється їхня трактовка ролі держави від класичної?

5. У чому сутність соціально-економічних експериментів Р. Оуена? Чому вони зазнали невдачі?

6. Визначте внесок соціалістів-рікардианців в розробку соціалістичної ідеї.

Тема 6. Виникнення і розвиток марксистської економічної теорії

1. Які висновки робить К. Маркс з висунутої ним концепції базису і надбудови?

2. Як трактує К. Маркс категорії «вартість», «ціна виробництва», «додаткова вартість», «продуктивна праця»?

3. Що вам відомо про історію створення «Капіталу», яка мета його написання? Що є предметом дослідження кожного з його томів?

4. Чому, на вашу думку, К. Маркс не приймав кількісну теорію грошей?

5. Що розумів К. Маркс під абсолютною рентою?

6. У чому полягають особливості теорії відтворення К. Маркса?

Тема 7. Виникнення альтернативної школи політичної економії.

Німецька національна політекономія

1. Назвіть історичні передумови виникнення німецької національної політичної економії?

2. Охарактеризуйте основні положення теоретичної системи Ф. Ліста.

3. Які етапи пройшла німецька історична школа в процесі своєї еволюції?

4. Як представники старої історичної школи трактували предмет, завдання та методологію економічних досліджень?

5. У чому виявилась відмінність консервативної та ліберально-буржуазної течій нової історичної школи?

6. Розкрийте провідні ідеї праці М. Вебера «Протестантська етика і дух капіталізму».

7. Яку класифікацію господарчих систем запропонував В. Зомбарт? Як він трактував «дух капіталізму» та проблему криз?

Модуль 2. Учення та напрямки економічної думки кінця XIX – початку XXI століття

Тема 8. Маржиналізм. Становлення неокласичної традиції в економічній теорії

1. Що таке маржиналізм і які його основні методологічні принципи?
2. У чому суть теорії «граничної корисності»? Охарактеризуйте економічні погляди К. Менгера, Е. Бем-Баверка, Ф. Візера.
3. Розкрийте особливості моделі макроекономічного моделювання Л. Вальраса.
4. Хто одним із перших застосував термін «економікс» і яке дав визначення предмета цієї науки?
5. Проаналізуйте економічне вчення А. Маршала.
6. У чому суть закону спадної продуктивності факторів виробництва Дж. Б. Кларка? Охарактеризуйте його внесок в економічну теорію.
7. У чому суть і значення концепції В. Парето про суспільну корисність («оптимум Парето»)?

Тема 9. Загальна характеристика розвитку економічної теорії у XX ст.

1. Чому сучасна економічна теорія характеризується неоднорідністю, наявністю багатьох напрямків, шкіл і течій?
2. Що об'єднує представників різних теоретичних шкіл неоліберального напрямку ЕТ?
3. Які проблеми знаходились в центрі дослідження представників інституціонального напрямку ЕТ? Визначить причини еволюції останнього.
4. Навколо якої теоретичної проблеми дискутують нині представники різних напрямків економічної думки?
5. Який напрямок в сучасній економічній науці, на вашу думку, є провідним і чому?

Тема 10. Кейнсiанство та його особливості в різних країнах

1. Охарактеризуйте особливості предмета й метода вчення Кейнса.
2. Які причини, на думку Дж. М. Кейнса, спонукають людей до заощадження грошей? Поясніть суть «психологічного закону» Кейнса?
3. Які заходи державного регулювання економіки висунув Кейнс?
4. Розкрийте сутність неокейнсiанських теорій економічного зростання.
5. Що є спільного та відмінного в методології Р. Харрода і Дж. М. Кейнса? Розкрийте зміст вислову «парадокс Харрода».
6. Відомо, що А. Хансен у своїй книзі «Економічні цикли...» дає детальне кейнсiанське роз'яснення механізму інвестиційних коливань. Розкрийте його зміст. У чому, на думку Хансена, полягає зміст заходів державної антициклічної політики?
7. Які течії виділяють в еволюції кейнсiанства? Визначить особливості

американської і європейської тенденцій у сучасному кейнсіанстві.

Тема 11. Еволюція неокласичних ідей. Неолібералізм

1. Чому сучасний неолібералізм вважається продовженням класичної ліберальної економічної традиції?
2. Охарактеризуйте ідеальні типи економічних систем, визначені В. Ойке-ном. Розкрийте принципові відмінності політики ладу та політики процесу.
3. В чому полягає сутнісний зміст концепції спонтанного порядку Хайєка? Визначте методологічні особливості його вчення та спорідненість з традиційною неокласичною методологією.
4. «Не через бюджетне, а через грошове регулювання слід розв'язувати економічні проблеми країни», – вважав М. Фрідмен. Як ви це розумієте?
5. Чому монетаризм вважають панівною теорією неоконсерватизму? Розкрийте зміст кількісної теорії грошей М. Фрідмена. Сформулюйте його «грошове правило».

12. Інституціоналізм

1. Чому, на ваш погляд, теорію Г. Веблена вважали «бунтом» проти неокласичної ортодоксії?
2. У чому полягають особливості методології інституціонального напрямку?
3. У чому полягає суть інституціональної ідеї про суспільний контроль суспільства над економікою?
4. У чому вагомість економіко-правового підходу Дж. Коммонса? Розкрийте зміст його теорії угод.
5. У чому полягає науковий внесок досліджень У. Мітчелла?
6. Чим, на вашу думку, обумовлена розгалужена структура інституціоналізму в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.?
7. Вплив яких інституціональних факторів досліджується в теоріях індустріального, постіндустріального та інформаційного суспільств?

4. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Система оцінювання успішності навчання здобувача та рівня сформованості у нього компетентностей, які підтримуються навчальною дисципліною "Історія економічних теорій і концепцій" (Програма навчальної дисципліни "Історія економічних теорій і концепцій") враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські і практичні заняття, а також виконання самостійної роботи.

При розрахунку підсумкової оцінки успішності здобувача з навчальної дисципліни слід вважати, що кожна форма поточного контролю має різну питому вагу у формуванні його компетентностей, які забезпечуються навчальною дисципліною.

З урахуванням вагомості кожної форми поточного контролю успішність

навчання здобувача з навчальної дисципліни у підсумку оцінюється у відповідних балах (табл. 3.1).

Таблиця 4.1

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

Розподіл балів за виконання завдань до практичних (семінарських) занять у межах тем змістових модулів наведено в табл. 4.2.

Таблиця 4.2

Розподіл балів за завданнями та змістовними модулями

Завдання для практич. (семін.) занять	Змістовий модуль 1							Змістовий модуль 2					Сума балів
	ЗПЗ1	ЗПЗ2	ЗПЗ3	ЗПЗ4	ЗПЗ5	ЗПЗ6	ЗПЗ7	ЗПЗ8	ЗПЗ9	ЗПЗ10	ЗПЗ11	ЗПЗ12	
Максимальна кількість балів	8	8	8	8	9	9	8	9	8	8	8	9	100

ЗПЗ – завдання для практичних (семінарських) занять за темою.

Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності здобувача та іншої академічної документації.

3. Рекомендована література

Основна

1. Економічна історія: навчальний посібник / І.Ф. Лісна та ін. – Харків: вид. ХНЕУ, 2012, - 244 с.
2. Історія економіки та економічної думки: навчальний посібник. / Г.М. Григорян та ін. – Харків: вид. ХНЕУ, 2010. - 316с.
3. Кліменко О.М. Макроекономіка : навч. посіб. / О.М. Кліменко та ін. [за заг. ред. О.М. Кліменко]. – Х. : ІНЖЕК, 2011. – 259 с.

4. Колесніченко І.М. Інституціональна економіка. / І.М. Колесніченко. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2014. – 210 с.
5. Колесніченко І.М. Сучасні економічні теорії: конспект лекцій / Х. : ХНЕУ, 2010. – 163 с.
6. Ліберманівські читання - 2012: економічна спадщина та сучасні проблеми // під заг. ред. В.С. Пономаренка, М.О. Кизима, О.Г. Зими. Х. : ІНЖЕК, 2012. – 276 с.
7. Національна економіка : навч. посіб. / Н.І. Бережна, М.С. Бріль, Л.В. Єфремова, О.М. Кліменко. – Х. : ХНЕУ, 2010. – 199 с.
8. Павленко А.Ф., Савчук В.С., Зайцев Ю.К. Основи економічних знань : підручник Х. : Фоліо, 2014. – 761 с. – (іл.).
9. Попов О.Є. Мікроекономіка: навч.-практ. посіб. / О.Є. Попов та ін. [за заг. ред. О.Є. Попова]. – Х. : ХНЕУ, 2013. – 335 с.

Додаткова

1. Бартенев С.А. История экономических учений в вопросах и ответах: Учебно-методическое пособие. – М. : Юристь, 1998. – 192 с.
2. Бартенев С.А. Экономические теории и школы (история и современность): Курс лекций. – М. : БЕК, 1996. – 352 с.
3. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе: Пер. с англ. – 4-е изд. – М. : Дело ЛТД, 1994. – 720 с.
4. Всемирная история экономической мысли: В 6-ти т. / МГУ им. М.В. Ломоносова / Под ред. В.Н. Черковца. – М. : Мысль, 1987 – т.1, 607 с.; т.2, 574 с.; т.3, 606 с.; т.4, 590 с.; т.5, 604 с.; т.6, 580 с.
5. Злупко С. М. Історія економічної теорії: Підручник. – 2-ге вид., - К. : Знання, 2005. – 719 с.
6. История экономических учений: Учеб. пособие для студентов высших экономических заведений. / Под ред. В. С. Автономова и др. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 784 с.
7. История экономических учений (современный этап): Уч-к. / Под общ. Ред. А.Г. Худокормова. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 720 с.
8. Історія економічних учень: Підручник: У 2-х ч. / За ред. В. Д. Базилевича. – 3-є вид. – К. : Знання, 2006. – Ч. 1. – 582 с. – Ч. 2. – 575 с.
9. Костюк В.Н. История экономических учений: Учебн. пос. – М. : Центр, 1997. – 294 с.
10. Майбурд Е. М. Введение в историю экономической мысли. От пророков до профессоров. – М. : Дело, Вита-Прес, 1996. – 544 с.
11. Негиши Т. История экономической теории: Уч-к / Под ред Л. Л. Любимова и С.С. Автономова. – М. : АО «Аспект Пресс», 1995. – 462 с.
12. Сурин А.И. История экономики и экономических учений. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 200 с.
13. Юхименко П.І., Леоненко П.М. Історія економічних вчень: Навчальний посібник. – 2-е вид. – К. : Знання – Прес, 2001. – 514 с.
14. Ядгаров Я.С. История экономических учений: Учебник для вузов: 4-е

изд. – М. : ИНФРА-М, 2002. – «Серия «Высшее образование» – 480 с.

15.Абалкин Л. Марксово наследие и современная экономическая наука (круглый стол) // Вопросы экономики. – 2005. – №1. – С. 87 – 132; №2. – С. 118 – 140.

16.Азрилиян А. Большой экономический словарь / Под общ. ред. А. Н. Азрилияна. – 2-е изд. – М. : Институт новой экономики, 1997. – 856 с.

17.Бункина М.К. Монетаризм. – М. : АО «ДИС», 1994. – 80 с.

18.Жид Ш., Рист Ш. История экономических учений: Пер. с франц. – М. : Экономика, 1995. – 544 с.

19.Історія економічних вчень. Конспект лекцій / Грігорян Г.М., Сіроштан М.А., Українська Л.О. – Харків: Вид. ХДЕУ, 2003. – 252 с.

20.Історія економічних вчень: Навч. посібник / В.М. Двірських, Н.В. Шибасва та ін. За ред. Архієреєва С.І., Решетняк Н.Б. – Третє видання (стереотипне). – Харків: НТУ «ХП», 2004. – 216 с.

21.Мочерний С. В., Довбенко М. В. Історія економічних вчень (Сучасна економічна думка). Навч. пос. / За ред.. С. В. Мочерного. – Львів: «Новий Світ», 2008. – 480 с.

22.Нуреев Р.М. Институционализм: прошлое, настоящее, будущее // Вопросы экономики. – 1999. – №1. – С. 125 – 131.

23.Носова С.С. Пути выхода из экономического кризиса: модели мультипликатора и акселератора. – М. : Изд-во Рос. экон. академии, 1993. – 346 с.

24.Осадчая И. Эволюция кейнсианства в условиях «консервативного сдвига» // МЭМО. – 1990. – №9. – С. 43 – 54.

25.Попов Г. Восстание против кейнсианства: Милтон Фридмен // Вопросы экономики. – 1989. - №12. – С. 139 – 146.

26.Селигмен Б. Основные течения современной экономической мысли / Пер. с англ. – М. : Прогресс, 1968. – 564 с.

27.Стиглиц Дж. Ю. Альтернативные подходы к макроэкономике: методологические проблемы и некейнсианство // МЭМО. – 1997. - №5. – С. 48 – 60, №6. – С. 54 – 64, №7. – С. 60 – 72.

28.Хаусман Д. Экономическая методология в двух словах // МЭМО. – 1994. - №3. – С. 27 – 34.

29.Шаститко А. Е. Фридрих Хайек и неoinституционализм // Вопросы экономики. – 1999. - №6. – С. 43 – 53.

30.Степаненко, Н.О. Економіка добробуту : навч. посіб. / Н.О. Степаненко. – Х. : ХНЕУ, 2013. – 154 с.

3.3. Електронні ресурси

1. Крупнейшая энциклопедия по истории экономической мысли от New School University (NY) – [Ел. ресурс] – Режим доступа: <http://homepage.newschool.edu/het/> – Заголовок з екрану.

2. Лукша П.О. Самовоспроизводство социально-экономических систем. Монографія / [Ел. ресурс] – Режим доступа: http://www.luksha.ru/index_r.html – Заголовок з екрану.

3. Полтерович В.М. Кризис экономической теории. Доклад на научном

семинаре Отделения экономики и ЦЭМИ РАН "Неизвестная экономика". – [Ел. ресурс] – Режим доступа: // <http://finmarket.base.net/download/publication/00007.shtml> #3#3 – Заголовок з екрану.

4. Салменниemi С. Теория гражданского общества и остсоциализм – [Ел. ресурс] – Режим доступа: www.ecsoman.edu.ru – Заголовок з екрану.

5. Cato Institute. Books & Publications – [Ел. ресурс] – Режим доступа: <http://www.cato.org/publications> – Заголовок з екрану.